

Arbejdet meget for den, der i sin Tid kommer til at skildre hele Livsforsikringsvæsenets Udvikling.

Med det saaledes indvundne Materiale som Udgangspunkt undersøger Forfatteren da, hvilken Betydning de forskellige Tilbagekøbsregler har, et Spørgsmaal, der vel ikke er udtømmende besvaret, men hvortil der dog er givet vægtige Bidrag ved hans Beregninger.

Endelig følger et Par Afsnit om den effektive Rente og Pengeanbringelserne, hvorved Forfatteren føres ind paa en Række Betragtninger, der ogsaa har Interesse udenfor Livsforsikringsselskaberne, saaledes Spørgsmaalet om Rentefoden ved Kreditforeningsobligationerne, under Henblik paa Udtrækningsplanerne.

Hvad der saaledes er tilvejebragt, er Fundamenter til den Bygning, Forfatteren ønsker at opføre i den følgende Del af den planlagte Undersøgelse. Opgaven er den meget aktuelle, hvilke Driftsudgifter en Livsforsikringsbestand volder, et Spørgsmaal, der skal ses i Forbindelse med Spørgsmaalet om, hvilken Tilbagekøbsværdi der under forskellige Forhold kan ydes.

Det maa haabes, at Forfatteren maa faa Tid og Kraft til at gennemføre denne Undersøgelse, hvortil han med saa megen Energi har lagt Grundvolden ved det nærværende Arbejde.

H. W.

Renteforhold i Danmark.

Bemærkninger til Prof. Axel Nielsen.

I Anledning af Prof. Niensens Anmeldelse i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1915, Pag. 232 ff. af min Doktorafhandling, ved hvis Forsvar Anmelderen forud havde været ordentlig Opponent, vil jeg gøre nogle Bemærkninger om de nærmere præciserede Anker, medens det vil blive for omfattende at komme paa de mere i Almindelighed holdte kritiske Bemærkninger, der t. Eks. gaar ud paa, at forskellige Emner burde være medinddragne i Afhandlingen,

Arbejdet meget for den, der i sin Tid kommer til at skildre hele Livsforsikringsvæsenets Udvikling.

Med det saaledes indvundne Materiale som Udgangspunkt undersøger Forfatteren da, hvilken Betydning de forskellige Tilbagekøbsregler har, et Spørgsmaal, der vel ikke er udtømmende besvaret, men hvortil der dog er givet vægtige Bidrag ved hans Beregninger.

Endelig følger et Par Afsnit om den effektive Rente og Pengeanbringelserne, hvorved Forfatteren føres ind paa en Række Betragtninger, der ogsaa har Interesse udenfor Livsforsikringsselskaberne, saaledes Spørgsmaalet om Rentefoden ved Kreditforeningsobligationerne, under Henblik paa Udtrækningsplanerne.

Hvad der saaledes er tilvejebragt, er Fundamenter til den Bygning, Forfatteren ønsker at opføre i den følgende Del af den planlagte Undersøgelse. Opgaven er den meget aktuelle, hvilke Driftsudgifter en Livsforsikringsbestand volder, et Spørgsmaal, der skal ses i Forbindelse med Spørgsmaalet om, hvilken Tilbagekøbsværdi der under forskellige Forhold kan ydes.

Det maa haabes, at Forfatteren maa faa Tid og Kraft til at gennemføre denne Undersøgelse, hvortil han med saa megen Energi har lagt Grundvolden ved det nærværende Arbejde.

H. W.

Renteforhold i Danmark.

Bemærkninger til Prof. Axel Nielsen.

I Anledning af Prof. Niensens Anmeldelse i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1915, Pag. 232 ff. af min Doktorafhandling, ved hvis Forsvar Anmelderen forud havde været ordentlig Opponent, vil jeg gøre nogle Bemærkninger om de nærmere præciserede Anker, medens det vil blive for omfattende at komme paa de mere i Almindelighed holdte kritiske Bemærkninger, der t. Eks. gaar ud paa, at forskellige Emner burde være medinddragne i Afhandlingen,

hvilket naturligvis kun kunde have været til Gavn, men som paa den anden Side vilde have kostet saa og saa meget mere Arbejde; ved en Afhandling som min maa Grænserne i mange Tilfælde sættes skønsmæssigt, og Overkommelse af Stoffet spiller herved en Rolle. Eller t. Eks. Anm.'s Ytringer om Pengenes Funktionsværdis Betydning for Renteproblemet, hvorom Anm. og jeg øjensynligt nærer stærkt afvigende Anskuelse; kun vil jeg dertil gøre opmærksom paa, at det indviklede og omstridte Spørgsmaal, om naar Rentetagen maa anses for at være naturstridig, som bekendt ingenlunde er løst, endsige med den Utvivlsomhed, som Anm.'s Ord giver det Udseende af.

Med Hensyn til de nærmere præciserede Anker følgende:

Anm. tillægger mig den Mening, at det vilde være naturligt at tillade Pengerenter paa et hvilket som helst økonomisk Udviklingstrin, hvortil jeg maa sige, at det er mig uforstaaeligt, hvorledes man kan faa dette ud af min Afhandling, medmindre det skulde skyldes min Bemærkning, om at der altid har været en naturlig Tilbøjelighed til at kræve Godtgørelse for Ydelse af Laan; men Godtgørelsen indskrænkede sig, som jeg skriver, i Middelalderen ofte til Gentjenester ved Lejlighed, og desuden skriver jeg paa første Side af min Afhandling: „Det er derfor kun rimeligt, at man dengang“ (paa lavere økonom. Kulturtrin) „saa anderledes paa Laanets Accessorium Renten end nu“.

Anm. mener, at jeg breder mig om Luthers Syn paa Renten og kun er sparsom i mine Oplysninger om Melanchtons, og at Læseren derved faar det Indtryk, at det var Luthers Anskuelse, der fik afgørende Betydning herhjemme, medens det jo var Melanchtons. Heroverfor skal jeg bemærke, at jeg anser det for selvforstaaeligt, at Aarsagen til at jeg refererer mere om Luthers Udtalelser end om Melanchtons, er den, at Luther har skrevet meget mere om Renteproblemet end Melanchton, og kun en meget uopmærksom Læser kan faa en fejl Opfattelse af, hvis An-

skuelser det var, der blev raadende herhjemme; thi Pag. 42 skriver jeg: „Chr. III var heldigvis fornuftig nok“ (da der blev lovgivet om Rente) „til ikke at følge den strenge Jurists Raad, men fulgte Melanchtons“. Om den strenge Jurist har jeg tre Linier ovenfor skrevet, at hans Syn paa Renten minder om Luthers.

Anm. anker dernæst over mit forbløffende Ukendskab til Reformationslitteraturen i Danmark og nævner som Bevis herfor fire uomtalte Skrifter. Naar man anfører Ikke-Omtale af Skrifter som Bevis for Ukendskab til en Litteratur, saa maa en Læser faa det Indtryk, at disse Skrifter indeholder noget af Vigtighed for det foreliggende Spørgsmaal; men om de tre af de fire nævnte Skrifter gælder ikke blot, at de ikke indeholder noget af herhenhørende Betydning, men de indeholder overhovedet intet om det foreliggende Emne, Renteforhold i Danmark.

I det ene af de fire nævnte Skrifter „En stakket Undervisning“, omhandles bl. a. „den Rente, som er given Kloster og Domkirker“; men Ordet Rente betyder i det 16de Aarhundrede i det langt overvejende Antal Tilfælde fast Indtægt uden Hensyn til Indtægtskilden, og jeg mener nu som tidligere, at dette Skrift ikke omhandler Laanerente, saalidt som adskillige andre og vigtigere danske Reformationsskrifter, der omtaler Kirkens Rente. Nogle parentetiske Bemærkninger i Skriftet kunde passe paa Betydningen „Laanerente“; men de passer lige saa godt, dersom man forstaar Ordet Rente som Jordafgifter; Skriftets polemiske Bemærkninger er overalt samtidigt rettede mod Kirkens Gods og Rente, og der ankes ikke over, at Kirken har Gods og Rente, men over, at den anvender dem daarligt. Dersom Skriftets Forfatter vilde have anket over, at Kirken oppebar Laanerenter, havde han sikkert anvendt Ordet Aager.

Niels Hemmingsens Kommentarer til Apostlen Jakobs Epistler maa jeg ligesom ved min Disputats beklage at have overset; men efter at have læst Skriftet kan jeg udtale, at Anmelderens Formodning om, at dets Læsning vilde

have forandret mit Syn paa dansk Rentelovgivning, er fejl, thi Niels Hemmingsens Skrift har intet Spor sat sig i Hovedrenteloven, der nøjagtigt følger Melanchtons Opportunitetsstandpunkt, og forøvrigt heller intet Spor i Domspraksisen eller i det praktiske Liv.

Med Hensyn til det andet af Niels Hemmingsens Skrifter, som Anm. nævner, forstaar jeg ikke, hvorledes det kan have det mindste hverken direkte eller indirekte med en Renteafhandling at gøre, medmindre Skriftets § 4 misforstaas som en Slags Forklaring paa den Modstrid mellem Guds Bud og verdslig Lov, som den danske Rentelov publicerer; men da Paragrafens Sondring mellem de to Slags Lovbud gaar ud paa, at verdslig Lov skal lydes i Gerningen, medens Guds Bud heller ikke maa overtrædes i Tankerne, saa ser jeg ikke heri nogen Forklaring af Interesse for det foreliggende.

Heller ikke det fjerde nævnte Skrift indeholder noget af Interesse for Renteforhold i Danmark.

Jeg maa antage, at det er Anmelderens fejlagtige Syn paa Moselovs Betydning for Renteforholdene i Danmark, der faar ham til at nævne disse for dette Emne betydningsløse Skrifter og til at tillægge Niels Hemmingsens Aagerskrift mere end litterær Betydning. Anm. anser det nemlig for bekendt, at Moselov kom til at spille en Rolle i Danmark for Renteproblemet. Jeg formoder, at det er Rørdams Udtalelser, som Anm. støtter sig paa; men naar man undersøger dennes Kilder, saa er disse i Virkeligheden intetsigende, og Rørdam erkender da ogsaa selv, at Hovedrenteloven i den af mig behandlede Periode staar i Modstrid med Moselov, og det samme gælder om den forudgaaende kun i 10 Aar gældende Renteforordning af 1547. Anmelderens Paastand om, at Moselovs Forbud mod at tage Rente af sin Broder (o: Landsmand) udlagdes derhen af den danske Reformations ledende Mænd, at man skulde vise Næstekærlighed overfor den fattige, men at Rentetagen ellers var tilladt, er positivt fejl m. H. t. den ledende Mand

for den nye danske Kirke, Peder Palladius, hvis absolut rentefjendtlige Standpunkt tydeligt fremgaar af hans Aagerskrift, og som han i sin Udgave af Mosebøgerne henviser til.

Medens Moselov en Tid lang omkring Aar 1600 har spillet en Rolle ved Afsigelsen af Straffedomme, saa har jeg ikke truffet Spor af den i Rentesager, hverken i Hemmingsens til ovenanførte omtrent svarende Udlægning eller i Palladius's bedre forstaaelige Udlægning — som absolut Renteforbud, fordi alle Mennesker under Kristendommen er Brødre.

Endelig finder Anm. ikke min Argumentation, for at Forordningen af 1554 skulde være udstedt, overbevisende. Dette kan ikke undre, da min egen Overbevisning ikke er synderlig rodfæstet, hvilket tydeligt fremgaar af min Afhandling; dels slutter jeg Overvejelserne om dette Spørgsmaal med de Ord: „Man maa derfor nærmest antage“ (at der 1554 udkom en Forordning), og dels sætter jeg i min Rentetabel ved Siden af 1554 Aarstallet 1557 i Klammer.

Axel Rubow.

Modbemærkninger til Dr. Axel Rubow.

Min Indvending: at Forf. skulde have behandlet visse Spørgsmaal i sin Afhandling, besvares derhen, at det vilde have kostet mere Arbejde. Jeg forstaar ikke dette Svar. Erkendes det, at disse Spørgsmaal hænger organisk sammen med det Emne, der behandles, burde de selvfølgelig være taget op — en Forfatter, der vil Sandhedens Erkendelse, viger ikke tilbage for lidt mere Arbejde end oprindelig planlagt.

Forf. paastaar, at hans Opfattelse af Betydningen af Pengenes Funktionsværdi afviger stærkt fra min; desværre siger han ikke, hvori Afgivelsen bestaar, saa jeg indser ikke, hvorledes han samtidig hermed kan pege paa, at han i sin Bog netop har gjort opmærksom paa, at Penge-